

Журналістська освіта в Україні: світові професійні стандарти : Матеріали п'ятнадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 22–23 травня 2019 р.) / уклад. : О. Г. Ткаченко. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 83 с.

Journalism Education in Ukraine: World Professional Standards : the Materials of the 15th International Scientific Practical Conference (Sumy, 22–23 May 2019) / compiled by O. Tkachenko. – Sumy : Sumy State University, 2019. – 83 p.

До збірки увійшли наукові матеріали викладачів та аспірантів кафедри журналістики та філології СумДУ, а також студентів спеціальностей «Журналістика», «Реклама і зв'язки з громадськістю», «Медіакомунікації». Дослідження пов'язані з комплексною програмою науково-дослідних робіт СумДУ, безпосередньо з науковим напрямом досліджень кафедри журналістики та філології у межах теми «Особливості формування національного інформаційного простору України: від радянської системи ЗМІ до демократичної моделі».

The collection includes scientific materials of teachers and graduate students of the Department of Journalism and Philology of the Sumy State University and also students with the chief subject «Journalism», «Advertising and Public Relations», «Media communication». The research is related to the complex program of scientific works of the Sumy State University, directly to the scientific sphere of the research of the Department of Journalism and Philology within the theme «Features of Formation of the National Information Space of Ukraine: from the Soviet System to a Democratic Media Model».

РЕДКОЛЕГІЯ:

Олена Ткаченко, д-р філол. наук (голова)

Інна Гаврилюк, канд. наук із соц. комунік.

Світлана Воропай, канд. філол. наук

Ольга Сидоренко, канд. педагог. наук

Ярослав Яненко, канд. соціологічних наук

EDITORS:

Olena Tkachenko, Doctor of Philology (head)

Inna Gavrilyuk, PhD of Social Communications

Svitlana Vororpai, PhD of Philology

Olga Sydorenko, PhD of Pedagogical Science

Yaroslav Yanenko, PhD of Social Sciences

4. Жекулина Т. Травля в школе. Нарративный поход к работе с проблемой / Т. М. Жекулина. – М. : Генезис, 2016. – 184 с.
5. Поліха Р. Ціннісний зміст соціальної відеореклами проти булінгу в Україні / Поліха Р., Ребрей Г. // Права людини в медіаосвіті та медіадіяльності в Україні: збірник матеріалів науково-практичної конференції (Київ, 20 листопада 2018 року). – К. : Інститут журналістики, 2018. – С. 157 – 160.
6. ЮНІСЕФ: кожний другий підліток у світі зазнає насильства від однолітків у школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_32030.html

ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРІ: ПРОБЛЕМАТИКА, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Анастасія Комендантова

студентка 4-го курсу СумДУ, ЖТз51-с

Розглядаються особливості розвитку та функціонування жанру журналістського розслідування в українському медіапросторі.

Ключові слова: журналістське розслідування, жанр, журналісти-розслідувачі.

JOURNALISTIC INVESTIGATION IN UKRAINIAN MEDIA SPACE: PROBLEMS, REALITIES, PERSPECTIVES

Anastacia Komendantova

student of the 4th year, ZhTz-51, Sumy State University

The peculiarities of the development and functioning of the genre of journalistic investigation in the Ukrainian media space are considered.

Key words: *journalistic investigation, genre, investigative journalists.*

Журналістське розслідування – це найскладніший жанр як української, так і світової журналістики, який є результатом симбіозу багатьох напрямів – юриспруденції, політики, економіки, медицини тощо. Це гострий та резонансний жанр, який змінює лад речей, оскільки покликаний викривати діяння, що суперечать закону. Робота та обов'язки журналіста-розслідувача дуже тісно межують із роботою приватного детектива, оскільки йому потрібно не просто розібратися у проблемі, а й знайти винного. «За все є відповідальний» – один зі слоганів найбільшої світової мережі журналістів-розслідувачів OCCRP.

Поява журналістського розслідування – це результат відсутності або неякісної роботи правоохоронних органів, які мали б викривати корупційну складову у, зокрема, державних структурах (які, зазвичай, є головними фігурантами розслідувань), втім за певних причин не можуть. Цей жанр представлений і в українському медіапросторі, проте залишається найменш поширеним з-поміж інших жанрів. Є кілька причин, які це пояснюють.

Проблематика журналістського розслідування

Перше – Україна як самостійна одиниця існує ще дуже мало, тому журналістське розслідування – це новий жанр для українських медіавників. І в ньому потрібно навчитися працювати, знати усі його особливості, тонкощі. Відсутність попередників та будь-яких ґрунтовних наукових робіт, від яких можна було би відштовхуватися, зробила із сучасних журналістів-розслідувачів першопрохідців у цьому жанрі. Далеко не кожен бажає протоптувати стежку. Серед наукових робіт українців можна виділити навчальний посібник О. Глушка «Журналістське розслідування: історія, теорія, практика» []. А також колективну працю В. Іванова та В. Сердюка «Журналістська етика» [], у якій аналізується особливості замовної журналістики, тобто тієї, яка висвітлює стан речей не об'єктивно, а у вигідному комусь світлі.

Друге – надзвичайна складність жанру. У журналістів-розслідувачів існує таке поняття, як «зрада», тобто порушення закону чи його викривлення. Саме пошук цієї «зради» вимагає від журналіста бути поінформованим в усіх сферах соціально-політичного життя, в устрої та перебігу речей, у знанні закону та права. Важливо розуміти, де можливі махінації, яким чином та хто може бути причетним до них. Створення матеріалу потребує ледь не фахової підкованості в темі, про яку йдеться. Важливо розібратися, перш ніж формулювати гіпотезу (тезу, яку журналіст доводить своїм матеріалом). Часто, якщо гіпотеза не знаходить свого підтвердження, від історії потрібно відмовлятися. Дуже тривалим є процес збирання доказової бази, оскільки журналіст-розслідувач може використовувати лише офіційні дані та керуватися тільки фактами. На їхній пошук можуть іти місяці, а інколи – роки (прикладом такої тривалої роботи є дворічне розслідування Лесі Іванової, журналіста проекту «Наші гроші з Денисом Бігусом», про розкрадання коштів в оборонній системі України). Оскільки журналістське розслідування завжди вказує на особу, яка чинить порушення, то докази мають бути беззаперечними. Це величезний масив інформації, інколи цілодобова робота, і братися за неї воліє далеко не кожне медіа та журналісти. Тут дуже важлива внутрішня мотивація та ідейність.

Третє – безпека, а радше її відсутність. Немає жодної гарантії, що журналіст, який займається розслідуванням, залишиться в безпеці після виходу в ефір матеріалу. Саме це є причиною того, що в регіонах надзвичайно мало ЗМІ займаються журналістськими розслідуваннями, адже саме регіони майже не захищені. Броня журналіста – це розголос: чим більший резонанс та вища посада людини, яка, імовірно, причетна до «зради», тим менша ймовірність негативних наслідків редакції або журналісту. Центральним медіа з цим пощастило більше, бо, як правило, вони беруться робити гучні матеріали про перших осіб країни. Навряд чи хтось ризикне «помститися» журналісту, коли винуватець цієї помсти буде максимально очевидний. Щодо регіонів, то ситуація ускладнюється відсутністю інтересу в мешканців до того, що коїться саме в їхній місцевості, оскільки увага, зазвичай, прикута до подій в Україні. Саме тому журналістські розслідування не набирають достатнього розголосу, не роблять автора матеріалу гучною особою, а радше, навпаки, роблять його беззахисною мішенню. У 2018 році такою мішенню стала херсонська активістка Катерина Гандзюк.

Четверте пояснення тому, що журналістські розслідування малопоширені, – це комерційність більшості ЗМІ. Умови комерційного телеканалу унеможливають повноцінну роботу журналіста-розслідувача.

В Україні є кілька проектів на комерційних телеканалах, які позиціонують себе як програми журналістських розслідувань. Це «ЦРУ» на «24» телеканалі, який належить Андрію Садовому (міський голова Львова), та «Гроші» на телеканалі «1+1», який належить українському олігарху Ігорю Коломойському. Проаналізувавши їхній контент, можна помітити, що у вищезазначених програмах оминають деякі теми та воліють не говорити про деяких особистостей. Так, наприклад, у програмі «ЦРУ» не згадують ані про самого власника, ані про його однопартійців, ані про «друзів» партії «Самопоміч». Так само працює і проект «Гроші» на телеканалі «1+1». Власник каналу є прибічником партії «Батьківщина» та її очільниці Юлії Тимошенко. Тому будь-які теми, у яких БЮТ міг би виглядати з негативного боку, оминаються.

І останнє, п'яте – неготовність та небажання суспільства сприймати журналістські розслідування як серйозний жанр та реагувати на них. Українські глядачі воліють дивитися так звані «легкі» програми, тобто програми розважального характеру. Вони відволікають їх від думок про реальний стан речей у їхньому житті.

На нашу думку, це основні тези, які пояснюють, чому журналістське розслідування не поширене в Україні. Цікаво, що цей жанр так само не надто поширений і в країнах Європи, США, проте там ключову роль відіграє мізерний рівень корупції у провладних структурах.

Незважаючи на незначний ступінь представлення жанру журналістського розслідування в українських медіа, цей сегмент стрімко розвивається й деякі роботи мають визнання на світовій арені.

Реалії журналістського розслідування

Сьогодні в Україні працює три організації, які займаються незалежними журналістськими розслідуваннями. На відміну від тих, що виходять на комерційних каналах, вони не обмежені політикою власників та необхідністю отримувати прибуток, адже їхню діяльність фінансують міжнародні організації у формі грантів. Проекти цих медійних структур виходять на платформи

YouTube як основній та додатково на суспільному мовнику – «UA: Перший». Це проекти «Схеми: корупція в деталях», «Наші гроші з Денисом Бігусом» та «Слідство.Інфо». Вони мають абсолютну свободу у виборі тем та їхньому висвітленні, і, як результат, багато робіт журналістів цих компаній отримали світові нагороди та відзнаки.

Проект «Наші гроші з Денисом Бігусом» – це щотижнева програма журналістських розслідувань. Спектр тем, які журналісти обирають для своїх матеріалів, надзвичайно широкий: корупція в різних органах влади, забудови та екологія, медицина, освіта, відмивання коштів у оборонній сфері тощо. Про значущість цього проекту свідчить той факт, що Дениса Бігуса визнано одним із п'яти провідних борців із корупцією у світі (премія Національного фонду підтримки демократії). Журналісти цього проекту – Леся Іванова, Мар'яна Мотрунич, Марина Ансіфорова, Аліса Стрижак – неодноразово отримували перемоги на міжнародних конкурсах.

Програма «Схеми: корупція в деталях» – це спільний проект «Радіо Свобода» та «UA: Першого». Він зосереджений на викритті високопосадової корупції. Програма гучно заявила про себе з 2014 року. За цей час авторка і ведуча Наталія Седлецька отримала звання «Людина року» та була удостоєна премії імені Олександра Кривенка за найвищі стандарти в роботі. Журналісти Валерія Єгошина, Михайло Ткач та Сергій Андрушко кілька разів ставали найкращими серед своїх українських колег.

«Слідство.Інфо» – незалежна агенція журналістських розслідувань про корупцію у владних структурах та кримінальні злочини, створена у 2012 році. Спершу формат роботи передбачав щотижневий випуск програм, але з 2018 року відбулися кардинальні зміни: проект вийшов на новий для України рівень і почав раз на квартал випускати повноформатні розслідувальні документальні фільми. На сьогодні в доробку «Слідства» чотири фільми: «Вбивство Павла» – розслідування вбивства журналіста «Української правди» Павла Шеремета; «Клуб Книголюбів» – фільм про те, як у Верховній Раді України продають голоси; «Генеральна домовленість» – про співпрацю колишньої влади, більшість представників якої оголошено у розшук, та нинішніх представників владних структур; «Вікторія: трагедія пустоти» – фільм про пожежу у дитячому таборі.

На жаль, часто виходить, що журналісти вищезазначених медіаорганізацій виконують роботу антикорупційних органів – НАЗК, НАБУ, САП, беруть на себе обов'язки Генеральної прокуратури та інших слідчих органів. Усе це відбувається через неякісну роботу виконавчих органів, які застрягли в корупційному болоті й не бажають з нього вилазити. Дуже часто після виходу матеріалів в ефір та розголосу відбуваються зміни, і те «болото» починає ворухитися. На сьогодні, резонанс – єдина рушійна сила для подолання корупції. Проте завжди є ймовірність, що навіть найкраще журналістське розслідування не зможе вплинути на перебіг подій, утім журналісти воліють хоча б спробувати.

Окрім загальноукраїнського медійного простору, розслідувальна журналістика представлена й в регіонах. Це, наприклад, програма журналістських розслідувань на ТРК «Перший Західний» (Львів), проект «Спецтема» на 12 телеканалі (Волинь), «Твоя Стихія» на телеканалі ТВ-5 (Запоріжжя). На Миколаївщині діє «Центр журналістських розслідувань», на Вінниччині – «Агенція журналістських розслідувань», на Рівненщині – ГО «Соціальне партнерство».

Якщо говорити про сумську розслідувальну журналістику, то до 2017 року на телеканалі «UA: Суми» працював проект «Під прицілом», але після реформи суспільного мовника програма з ефіру зникла. Із 2017 року і по сьогодні на телеканалі «СТС» періодично виходить проект «(не)ПРИЧЕТНІ», який викриває корупцію в міській та обласній владі, відмивання коштів та розкрадання бюджету. Текстові розслідування виходять окремими публікаціями в соцмережах.

Перспективи журналістського розслідування

Проаналізувавши проблематику журналістського розслідування як жанру, можна зробити висновок, що це жанр ідейний. Він не приносить прибуток, потребує багато сил та енергії, часу й наснаги. Журналістське розслідування – це можливість змінювати законсервовані роками ідеології та принципи роботи як на місцевому, так і всеукраїнському рівнях.

Останні кілька років показали, що журналістські розслідування впливають на зміни в соціально-економічному житті країни, адже після резонансних публікацій звільнювали чиновників, притягали їх до відповідальності, ліквідували незаконно створені структури (матеріал Валерії Єгошиної, проект «Схеми: корупція в деталях»).

На тому рівні корумпованості, на якому Україна застрягла із моменту своєї незалежності, журналістське розслідування – єдина можливість суспільства побачити іншу реальність, таку, якою її приховують. Зі збільшенням кількості свідомої молоді є надія, що спершу ця «свідома» молодь дедалі більше почне викривати «зраду», очищати провладні лави від недоброчесних та «несвідомих», допоки не очистить повністю. А вже тоді ці «свідомі» займуть їхні місця, і, зумівши протистояти системі своїх попередників, ліквідують журналістське розслідування із системи української журналістики як жанр, що завжди і скрізь символізує процвітання корупції.

Список літератури

1. Глушко О. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика / Олександр Глушко. – 2-ге вид. – К. : Арістей, 2006. – 142 с.
2. Іванов В. Ф. Журналістська етика / В. Ф. Іванов, В. Є. Сердюк ; передм. В. П. Мостового : підруч. – К. : Вища школа. – 231 с.

Науковий керівник:

Інна Гаврилюк,

к. наук із соц. комунік., доцент СумДУ

ХАРАКТЕР І ПСИХОЛОГІЯ ЛІРИЧНОГО ГЕРОЯ У МОДЕРНІСТСЬКИХ ОПОВІДАННЯХ І НОВЕЛАХ М. КОЦЮБІНСЬКОГО

Ганна Калантаєвська,

канд. філол. наук, доцент, СумДУ

Марія Крикуненко,

студентка 1 курсу, ЖТ-81, СумДУ

У роботі досліджуються особливості змалювання М. Коцюбинським характерів, емоцій та психологічних станів персонажів модерністських оповідань і новел.

Ключові слова: внутрішній світ, морально-етичні якості, суспільні проблеми.

THE CHARACTER AND PSYCHOLOGY OF LYRICAL HERO IN THE MODERNIST STORIES AND NOVELS OF M. KOTSYUBINSKY

Hanna Kalantayevska,

associate professor, Sumy State University

Maria Krikunenko,

1st year student, ZhT-81, Sumy State University

In the work are being investigated peculiarities of the image M. Kotsyubinsky characters, emotions and psychological states heroes in the modernist stories and novels.

Key words: inner world, moral character, social problems.

На межі XIX і XX століть М. Коцюбинський був незрівняним майстром психологічного дослідження людської душі та її змін у контексті українського імпресіонізму. Індивідуальний стиль письменника ґрунтувався на суб'єктивних засадах свого сучасника.

Актуальність нашої роботи полягає у прагненні прозаїка-імпресіоніста за допомогою художнього слова, динамічних символів, спостережень за внутрішніми пружинами людської поведінки передати властиві кожному почуття страху, розпачу, спраги пізнання і пригод тощо, а також за допомогою різноманітних психічних станів передати найістотніші риси характерів персонажів.

Мета роботи – з'ясувати особливості передачі письменником психології героїв оповідань і новел у контексті історичного часу.